

okresu niewoli. Wyrzucenie z raju pierwszych rodziców to nic innego jak uprowadzenia Izraela z Palestyny do Babilonii. Zburzenie Sodomu i Gomory najlepiej jest rozumieć o zburzeniu Jerozolimy. Szukanie żony dla Izaaka to nic innego jak polemika z małżeństwami mieszanymi okresu po niewoli. Faraon budowniczy to Salomon budowniczy. Faraon uciskający i bojący się Żydów to Nabonid, ostatni król Babilonu. Miasto Ramzes to jakiegokolwiek miasto w Delcie okresu VI w., które musiało mieć pomnik Ramzesa. Ale taka egzegeza jest samobójcza. Ona bowiem pozbawia język biblijny najbardziej podstawowej funkcji wszelkiego języka, funkcji bycia środkiem komunikacji. Przyjąwszy taki sposób czytania nie moglibyśmy wiedzieć o czym mówi jakiegokolwiek fragment Pięcioksięgu bez pytania o zdanie J. van Setersa.

Kraków-Tarnów

KS. TADEUSZ BRZEGOWY

K. BALTZER, *Deutero-Jesaja Kommentar zum Alten Testament*, Gütersloh 1999, ss. 680 (literatura ss. 617-671)

Klaus Baltzer chce odpowiedzieć na ciągle frapujące egzegetów pytania: Czy Iz 40-55, zwany dziś Księgą Deuteroizajasza, jest dziełem jednolitym, czy też składa się z małych jednostek? Jaki jest jego stosunek do kultu? Czy pieśni o słudze Jahwe stanowią, integralną część Księgi, czy też są dodatkami?

Autor przyjmuje nową tezę, że Księga Deuteroizajasza jest dokumentem nowo konstytuującego się Izraela po powrocie z niewoli babilońskiej. Łączy on doświadczenie i refleksje przeżytej katastrofy, zmagania i problemy, jakie lud musiał podejmować po powrocie do kraju, i nadzieję na pokojową i szczęśliwą przyszłość. Klaus Baltzer określa charakter tej Księgi Biblii jako „dokument liturgiczny”.

Cały tekst Księgi dzieli on na sześć scen poprzedzonych prologiem i zakończonych epilogiem. Powołuje się na przykłady literatury babilońskiej i egipskiej, mającej charakter dramatu liturgicznego powiązanego z cyklem świąt kalendarza liturgicznego. Jest to niewątpliwie oryginalna teza, usiłująca interpretować specyficzny charakter literacki dzieła. Autor przedstawia również istniejące dotychczas różne tezy na temat budowy literackiej i czasu powstania dzieła.

Wiele tekstów w Iz 40-55 ma charakter dialogowy, szczególnie „dysputy”, jakie prowadzi Jahwe ze swoim ludem (por. Iz 41, 21), są inne jeszcze rodzaje tekstów, takie jak wyrocznie zbawcze, mowy sądowe, hymny. Ten różnorodny charakter tekstu orędzia Deuteroizajaska sprawia, że powstają nowe hipotezy o budowie literackiej dzieła. Jako miejsce powstania Księgi przyjmuje Baltzer Jerozolimę, opierając się na tekście, w którym Syjon/Jeruzalem odgrywa ważną rolę w całej koncepcji dzieła. Klaus Baltzer zaprzecza także ogólnie przyjętej tezie o czasie powstania Iz 40-55, w latach c. 550-539 przed Chrystusem. Przyjmuje on datę o około 100 lat później, na lata 450-400 przed Chr., twierdząc, że wysoka ocena Cyrusa (Iz 45, 1n) jest równocześnie krytyką jego następców na tronie perskim, wskazując przy tym, że jedynym Królem i Panem świata jest Jahwe.

W trudnym problemie określenia (zidentyfikowania) sługi Jahwe przyjmuje tezę, że sługa Jahwe to w oparciu o Księgę Nehemiasza:

(1) Mojżesz (Neh 1, 7-8) – jest on prawodawcą i prorokiem, nie cudotwórca. Cudotwórcą, jest Bóg.

(2) Nehemiasz (Neh 1, 6. 11) – działa on na podstawie autorytetu Mojżesza.

(3) Izraelici (Neh 1, 6. 10) – są sługami Jahwe.

Jest to zaskakująca teza, z którą trzeba będzie się jakoś oswoić. Trzeba powiedzieć, że cały komentarz jest oryginalny i na pewno będzie przedmiotem dyskusji. Ukazuje nowy obraz proroka niewoli i ocenia jego osobę oraz czasy w jakich żył i działał, gdy Izrael był w niewoli babilońskiej. Prorok swoim orędziem przygotowywał naród do wyjścia z niewoli, ukazując Boga Jahwe jako jedynego Boga, Twórcę i Pana dziejów, zwracającego się do swego ludu z orędziem przebaczenia i pocieszenia: „Pocieszcie, pocieszcie mój lud – mówi wasz Bóg” (Iz 40, 1).

Częstochowa

KS. ZDZISŁAW MAŁECKI

D. SARTORE, A. M. TRIACCA i C. CIBIEN, *Dizionari San Paolo. Liturgia, Mediolan 2001, ss. XXX + 2154.*

Nowy Słownik Liturgii ukazał się we Włoszech w pierwszej połowie 2001 roku w Wydawnictwie św. Pawła w Mediolanie z serii dzieł słowniki świętego Pawła. Redaktorem tego słownika jest Carlo